

УДК:341.3:355.48(477)

<https://doi.org/10.32703/2663-6352/2025-2-18-383-389><https://orcid.org/0009-0000-6485-3529>

Сич Андрій Володимирович

аспірант Університету сучасних знань,

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ КОМПЕНСАЦІЇ ПОШКОДЖЕНОГО ЧИ ЗРУЙНОВАНОГО МАЙНА ВНАСЛІДОК ВОЄННИХ ДІЙ

Анотація: у статті досліджуються проблемні аспекти правового регулювання компенсації пошкодженого чи зруйнованого майна внаслідок воєнних дій в Україні. Повномасштабна збройна агресія призвела до безпрецедентного масштабування руйнувань житлової, комунальної, транспортної, енергетичної та соціальної інфраструктури, що створило нагальну потребу у формуванні цілісної, ефективної та прозорої системи відшкодування збитків постраждалим громадянам і юридичним особам. Однією з ключових проблем є відсутність до 2022 року комплексної нормативної моделі компенсацій, що зумовило фрагментарність правового регулювання, неоднакові підходи до оцінки шкоди, тривалість процедур, а також обмежений доступ постраждалих до механізмів захисту права власності. Додаткові виклики створює необхідність узгодження національних процедур із міжнародними стандартами захисту прав людини, передусім практикою Європейського суду з прав людини.

Поняття правового регулювання компенсації пошкодженого чи зруйнованого майна внаслідок воєнних дій охоплює систему норм національного та міжнародного права, що визначають порядок фіксації збитків, оцінки руйнувань, встановлення підстав і механізмів надання компенсації, суб'єктний склад відповідальних органів, процесуальні гарантії постраждалих та способи захисту їхніх прав. Це регулювання спрямоване на відновлення порушеного права власності, забезпечення справедливості, відшкодування шкоди та створення умов для післявоєнної відбудови.

Особливості сучасної моделі компенсацій в Україні пов'язані з упровадженням цифрових механізмів фіксації пошкодженого майна через застосунок «Дія», створенням Реєстру майна, пошкодженого та знищеного внаслідок бойових дій, а також ухваленням спеціального Закону України «Про компенсацію за пошкодження та знищення окремих категорій нерухомого майна», який визначає процедуру розгляду заяв, джерела фінансування, роль комісій на місцях та інструменти надання компенсації (житлові сертифікати, фінансування будівництва, грошові виплати). Важливими є також зміни до Бюджетного кодексу, Методика оцінки збитків та формування фондів відновлення.

Значення правового регулювання компенсацій полягає у забезпеченні соціальної стабільності та довіри громадян до держави, реалізації конституційного права на мирне володіння майном, а також формуванні умов для системної відбудови країни. Ефективний компенсаційний механізм є важливою умовою виконання міжнародних зобов'язань України, зокрема у контексті очікуваного функціонування Міжнародного реєстру збитків та репараційних механізмів. У статті підкреслено, що подальший розвиток правового регулювання має базуватися на принципах прозорості, доступності процедур, відповідності практиці ЄСПЛ та гарантіях захисту прав постраждалих від війни.

Ключові слова: право на отримання компенсації збитків завданих внаслідок військових дій, компенсація, збитки, військові дії, право на відшкодування, механізми захисту,

міжнародне гуманітарне право, цивільно-правова відповідальність, судовий захист, реституція і репарація.

Abstract: *The article explores the problematic aspects of legal regulation of compensation for damaged or destroyed property as a result of military actions in Ukraine. The full-scale armed aggression has led to unprecedented destruction of residential, communal, transport, energy, and social infrastructure, creating an urgent need to establish a comprehensive, effective, and transparent system for compensating losses suffered by citizens and legal entities. One of the key problems was the lack of a comprehensive regulatory model for compensation until 2022, which resulted in fragmented legal regulation, inconsistent approaches to damage assessment, lengthy procedures, and limited access for victims to property rights protection mechanisms. Additional challenges arise from the need to align national procedures with international human rights standards, particularly the practice of the European Court of Human Rights.*

The concept of legal regulation of compensation for damaged or destroyed property as a result of military actions encompasses a system of national and international legal norms that define the procedures for documenting damage, assessing destruction, establishing the grounds and mechanisms for providing compensation, identifying the responsible authorities, ensuring procedural guarantees for victims, and ways of protecting their rights. This regulation aims to restore violated property rights, ensure justice, compensate for harm, and create conditions for post-war reconstruction.

The features of the current compensation model in Ukraine are linked to the implementation of digital mechanisms for documenting damaged property through the “Diia” application, the creation of the Register of Property Damaged or Destroyed Due to Hostilities, and the adoption of the special Law of Ukraine “On Compensation for Damage and Destruction of Certain Categories of Immovable Property,” which defines the procedures for handling applications, sources of funding, the role of local commissions, and tools for providing compensation (housing certificates, construction financing, monetary payments). Important elements also include amendments to the Budget Code, the Methodology for Damage Assessment, and the formation of recovery funds.

The significance of the legal regulation of compensation lies in ensuring social stability and public trust in the state, implementing the constitutional right to peaceful enjoyment of property, and creating conditions for systematic national recovery. An effective compensation mechanism is a key condition for fulfilling Ukraine’s international obligations, particularly in the context of the expected functioning of the International Register of Damages and reparations mechanisms. The article emphasizes that further development of legal regulation must be based on the principles of transparency, procedural accessibility, compliance with the ECtHR case law, and guarantees for the protection of the rights of victims of war.

Keywords: *right to compensation for damages caused by military actions, compensation, losses, military actions, right to reparation, protection mechanisms, international humanitarian law, civil liability, judicial protection, restitution and reparations.*

Постановка проблеми. Правове регулювання компенсації пошкодженого чи зруйнованого майна внаслідок воєнних дій є однією з найактуальніших і водночас найскладніших проблем для сучасної України. Масштаб руйнувань, спричинених збройною агресією Російської Федерації, створив безпрецедентний обсяг майнових втрат як для фізичних, так і для юридичних осіб, муніципалітетів та держави загалом. У цих умовах виникла потреба у формуванні справедливого, прозорого та дієвого механізму компенсації, який би забезпечував відновлення порушених прав громадян і суб’єктів господарювання.

Попри прийняття низки нормативно-правових актів, зокрема Закону України «Про компенсацію за пошкодження та знищення окремих категорій об’єктів нерухомого майна внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених збройною агресією Російської Федерації проти України, та Державний реєстр майна, пошкодженого та знищеного внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених збройною агресією

Російської Федерації проти України», а також впровадження електронних інструментів подачі заяв через «Дію», система компенсації залишається фрагментованою. Вона характеризується недостатньою правовою визначеністю процедур, складністю доказування факту руйнування, проблемами оцінки вартості збитків та відсутністю сталих джерел фінансування. Додаткові труднощі зумовлені відсутністю міжнародного компенсаційного механізму, який би системно залучав репарації країни-агресора.

Водночас неврегульованими залишаються питання розмежування повноважень між різними органами влади, стандартизації процедур огляду та фіксації пошкоджень, єдиного підходу до визначення розміру компенсацій, а також гарантування рівності доступу громадян до відповідних виплат. Це створює ризики правової невизначеності, неоднакової практики застосування законодавства та затягування процесу відновлення житла і критичної інфраструктури.

Таким чином, постає наукова та практична проблема – необхідність комплексного вдосконалення правового регулювання компенсаційного механізму, його гармонізації з міжнародними стандартами та створення ефективної системи реалізації права на відшкодування завданих війною збитків.

Метою статті є розкриття правового регулювання компенсації пошкодженого чи зруйнованого майна внаслідок воєнних дій.

Стан дослідження. Питання правового забезпечення реалізації права на отримання компенсації збитків, завданих внаслідок військових дій, активно досліджується вітчизняними та зарубіжними правниками, переважно в контексті міжнародного гуманітарного права, прав людини, відшкодування шкоди та постконфліктного врегулювання. Серед українських науковців можна виокремити таких авторів: І.С. Тімуш досліджувала питання відшкодування моральної шкоди, завданої громадянам під час військових конфліктів; А.М. Білецька, Е.А. Писарева та Д.С. Клапоушак розглядала питання компенсації збитків внаслідок збройної агресії РФ; О.М. Ковтун вивчав міжнародну практику компенсації екологічної шкоди, заподіяної внаслідок воєнних дій та перспективи запровадження такого досвіду для України; В.С. Чубань, Т.М. Кришталь, О.М. Дулгерова досліджували питання державного регулювання підходів щодо оцінки економічних збитків, завданих Україні внаслідок війни.

Виклад основного матеріалу. Основним нормативним актом, що закладає правові засади надання компенсації за пошкодження та знищення окремих категорій об'єктів нерухомого майна внаслідок бойових дій, є Закон України «Про компенсацію за пошкодження та знищення окремих категорій об'єктів нерухомого майна внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених збройною агресією Російської Федерації проти України, та Державний реєстр майна, пошкодженого та знищеного внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених збройною агресією Російської Федерації проти України» № 2923-ІХ від 23 лютого 2023 року [1].

Цей Закон визначає правові засади компенсації за пошкоджене або знищене нерухоме майно, яке належить громадянам, юридичним особам, державі та органам місцевого самоврядування, а також іншим суб'єктам; механізм, за яким постраждалі можуть отримати компенсацію. Це включає порядок подання заяв на компенсацію, визначення критеріїв оцінки збитків та форму компенсації (грошова, будівельна допомога, відновлення майна); підстави для отримання компенсації. Компенсація надається в разі пошкодження або знищення майна через воєнні дії, терористичні акти або диверсії, що є прямим наслідком збройної агресії Російської Федерації; органи, відповідальні за здійснення компенсаційних виплат, зокрема, місцеві органи влади, комісії для оцінки шкоди, а також установи, що здійснюють фінансування компенсацій; здійснюється оцінка пошкодженого чи знищеного майна, включаючи створення спеціальних комісій для визначення масштабу збитків і вартості відновлення майна; визначає джерела фінансування, механізми, за допомогою яких держава або органи місцевого самоврядування можуть покрити витрати на відновлення майна; передбачає створення та ведення Державного реєстру майна, пошкодженого або знищеного

внаслідок бойових дій, терористичних актів та диверсій, що дозволяє здійснювати ефективний облік і контроль за відшкодуванням збитків. Це сприяє прозорості процесу компенсації та забезпечує чіткий облік всіх пошкоджених об'єктів; забезпечує права постраждалих осіб на своєчасне і справедливе відшкодування, створюючи відповідні гарантії та механізми захисту їхніх прав.

Попри загальну знаковість цього Закону, слід констатувати наявність у його положеннях суттєвих нормативних обмежень, що потребують негайного усунення. Зокрема, Діючий варіант акта встановлює дискримінаційні критерії для доступу до механізмів компенсації, що може призводити до нерівного ставлення до постраждалих осіб, залежно від їх соціального статусу, майнового стану, місця проживання чи інших не обґрунтованих факторів. Такий підхід порушує принципи правової рівності, адже одні громадяни отримують компенсацію на вигідніших умовах, тоді як інші, не зважаючи на подібні обставини, залишаються без відповідної допомоги. Крім того, цей підхід суперечить принципу юридичної визначеності, оскільки критерії доступу до компенсації можуть бути нечіткими, що ускладнює їх застосування на практиці, створюючи правову невизначеність для постраждалих осіб.

З огляду на відновний характер державної відповідальності, який передбачає виплату компенсації за завдану шкоду, такий підхід не сприяє належному відновленню порушених прав громадян. Замість того, щоб створювати умови для справедливого і своєчасного відшкодування збитків, дискримінаційні критерії ведуть до того, що частина осіб не отримує компенсацію або стикається з надмірними труднощами у процесі її отримання. Це посилює соціальну напругу та підриває довіру громадян до держави, оскільки відшкодування шкоди в умовах воєнного конфлікту повинно здійснюватися без упереджень, швидко та ефективно, з урахуванням принципу рівності всіх перед законом.

Ще одним нормативним актом, який має фундаментальне значення для визначення правового статусу територій, що перебувають під тимчасовою окупацією, а отже, є ключовим у контексті застосування механізмів компенсації за зруйноване майно, є Закон України «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України» № 1207-VII від 15 квітня 2014 року [2].

Цей Закон визнає тимчасово окуповані території України частиною її території, на яку поширюються положення Конституції України, законодавства та міжнародних договорів. Він чітко встановлює, що навіть тривала окупація не надає Російській Федерації жодних територіальних прав. Закон також приділяє значну увагу гарантіям права власності на нерухоме майно, яке належить державі України, її територіальним громадам та публічним суб'єктам на тимчасово окупованих територіях. Цей акт є важливим для визначення меж застосування норм компенсаційного законодавства, оскільки визначає, які території не підпадають під дію Закону України № 2923-IX щодо компенсації за зруйноване майно. Згідно з ч. 9 ст. 5 Закону України № 1207-VII, встановлюється основний міжнародно-правовий принцип відповідальності держави-окупанта. Відповідно до цього принципу, Росія, як окупант, зобов'язана повністю компенсувати матеріальну та моральну шкоду, заподіяну Україні, її громадянам, юридичним особам, іноземцям, особам без громадянства та громадським організаціям. Ч. 10 ст. 5 цього ж Закону уточнює, що держава Україна не несе відповідальності за наслідки незаконних дій окупаційної влади Росії на тимчасово окупованих територіях, що відповідає принципу невизнання правових актів, виданих окупантом. Таким чином, Україна відмежовує себе від будь-яких правових наслідків незаконної юрисдикції окупаційної влади. Однак, згідно з ч. 9, Україна повинна вживати всіх необхідних заходів для відшкодування завданої шкоди, включаючи використання національних компенсаційних інструментів, міжнародної допомоги та конфіскованих російських активів. Згідно з ч. 12 ст. 5, громадяни мають право на безкоштовну вторинну правову допомогу, зокрема у справах, пов'язаних із компенсацією шкоди через знищення чи пошкодження майна. Це визначає обов'язок держави створювати ефективні механізми юридичної підтримки для осіб, постраждалих від агресії. Особливо важливо, що допомога стосується оспорених чи

невизнаних прав, таких як право власності, яке в умовах окупації часто стає важкодоступним для реалізації.

Правову основу для встановлення особи під час подання заяви на отримання компенсації являє Закон України «Про Єдиний державний демографічний реєстр та документи, що підтверджують громадянство України, посвідчують особу чи її спеціальний статус» № 5492-VI від 20 листопада 2012 року [3], який визначає порядок створення, функціонування та правовий режим Єдиного державного демографічного реєстру. Закон регулює процедури збирання, оброблення, зберігання й використання персональних даних, а також видачі документів, що посвідчують особу або підтверджують її спеціальний статус, що є необхідною умовою участі фізичної особи у державних компенсаційних програмах.

Серед спеціальних законодавчих актів, що формують компенсаційний механізм в умовах війни, важливе місце посідає Закон України «Про одноразову грошову допомогу за шкоду життю та здоров'ю, завдану працівникам об'єктів критичної інфраструктури, державним службовцям, посадовим особам місцевого самоврядування внаслідок військової агресії Російської Федерації проти України» № 3515-IX від 09 грудня 2023 року [4]. Цей Закон визначає порядок надання одноразової грошової допомоги особам, які стали жертвами військової агресії Російської Федерації, зокрема працівникам критичної інфраструктури, державним службовцям та посадовим особам місцевого самоврядування, чий життя або здоров'я були пошкоджені або зруйновані під час виконання службових обов'язків в умовах війни.

Закон регулює механізми та умови виплати компенсацій, визначаючи категорії осіб, які мають право на отримання цієї допомоги, а також встановлює процедуру нарахування та виплати одноразових грошових сум. Сума компенсації залежить від тяжкості шкоди, завданої здоров'ю або життю, та визначається відповідно до встановлених критеріїв. Закон також передбачає визначення відповідальних органів, які будуть здійснювати контроль за наданням цієї допомоги, та гарантує захист прав потерпілих осіб.

Цей закон є важливим кроком у реалізації правових гарантій для осіб, які постраждали внаслідок військового конфлікту, та має на меті забезпечити соціальну підтримку та компенсацію за шкоду, заподіяну в умовах війни, відповідно до принципів правової справедливості та захисту прав громадян.

Закон України від 25 грудня 2014 року № 64-VIII «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо деяких питань відшкодування державою шкоди» [5] передбачає уточнення окремих понять та суб'єктного складу у сфері загальнообов'язкового державного соціального страхування. Цим актом внесені зміни до статті 346 Податкового кодексу України з метою гармонізації термінології відповідно до актуального законодавства про соціальне страхування. Таким чином, законодавець уніфікував правозастосування у сфері визначення та оподаткування об'єктів, що підлягають компенсації у зв'язку з нещасними випадками або іншими обставинами, що викликають втрату працездатності, зокрема в умовах війни.

Одним із ключових нормативних документів, що забезпечує правові засади фінансування міжнародно-правової діяльності України у зв'язку з наслідками міжнародного збройного конфлікту, є постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті для забезпечення захисту прав та інтересів України під час урегулювання спорів, розгляду в закордонних юрисдикційних органах справ за участю іноземного суб'єкта та України, під час здійснення заходів, пов'язаних із створенням та впровадженням міжнародних юридичних механізмів відшкодування шкоди, завданої внаслідок міжнародного збройного конфлікту на території України, а також забезпечення представництва України в Європейському суді з прав людини» від 5 серпня 2003 року № 1198 [6]. Порядок використання коштів, передбачених у державному бюджеті для забезпечення захисту прав та інтересів України під час урегулювання спорів та розгляду справ у закордонних юрисдикційних органах, регулює механізми фінансування та організацію заходів, що стосуються правового захисту України в міжнародних судах та

арбітражах. Це включає участь України в справах, де однією зі сторін є іноземний суб'єкт, а також врегулювання спорів, пов'язаних з міжнародним збройним конфліктом, що мав місце на території України.

Порядок визначає використання коштів з державного бюджету для:

1. Фінансування заходів, пов'язаних із створенням та впровадженням міжнародних юридичних механізмів відшкодування шкоди, завданої внаслідок збройного конфлікту - цей аспект охоплює заходи, що спрямовані на відшкодування збитків, понесених Україною внаслідок агресії, та залучення міжнародних механізмів для забезпечення компенсацій.

2. Забезпечення представництва України в міжнародних юрисдикціях - визначаються кошти на оплату юридичних послуг та витрат, пов'язаних із захистом інтересів України у міжнародних судах, таких як Європейський суд з прав людини (ЄСПЛ), де розглядаються справи, що стосуються порушень прав людини в контексті воєнного конфлікту.

3. Урегулювання спорів - Порядок передбачає механізми, за допомогою яких Україна зможе захистити свої інтереси в міжнародних судах і арбітражах щодо спорів з іноземними суб'єктами, які виникають через порушення міжнародного права в умовах конфлікту.

Загалом, цей порядок спрямований на забезпечення фінансової та організаційної підтримки для України в контексті міжнародного правового захисту, сприяння відшкодуванню шкоди та захисту національних інтересів в умовах міжнародного збройного конфлікту.

Постановою Кабінету Міністрів України від 21 квітня 2023 року № 381 затверджений Порядок надання компенсації для відновлення окремих категорій об'єктів нерухомого майна, пошкоджених унаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених збройною агресією Російської Федерації, з використанням електронної публічної послуги «єВідновлення», який визначає механізм реалізації права громадян України на отримання компенсації за пошкоджене нерухоме майно, зокрема шляхом подання заяви через Єдиний державний вебпортал електронних послуг (Портал Дія) або мобільний додаток.

Електронна публічна послуга «єВідновлення» – це інструмент подання заяв на компенсацію, які вносяться до Реєстру пошкодженого та знищеного майна. Отримувачем компенсації може бути лише повнолітня фізична особа – громадянин України, яка є власником (або співвласником) відповідного пошкодженого об'єкта. У випадках, коли власник є недієздатним, обмежено дієздатним або неповнолітнім, компенсацію оформлює законний представник. Якщо ж власник визнаний безвісно відсутнім або зниклим безвісти за особливих обставин, компенсацію може отримати призначений опікун майна.

Порядком визначено й перелік осіб, які не мають права на отримання компенсації. До них належать: особи, щодо яких застосовано санкції відповідно до Закону України «Про санкції»; особи із судимістю за злочини проти основ національної безпеки України; спадкоємці таких осіб, якщо пошкодження об'єкта мало місце до смерті спадкодавця. Обмеження також стосуються об'єктів, розташованих на тимчасово окупованих або активних бойових територіях, для яких не визначено дати завершення бойових дій чи окупації.

Можливі два типи компенсації:

- компенсація для проведення ремонту – шляхом закупівлі будівельної продукції або оплати робіт/послуг для самостійного ремонту;
- компенсація за виконаний ремонт – у разі, якщо заявник вже здійснив ремонт повністю або частково.

Постанова Кабінету Міністрів України № 365 від 29 березня 2024 року «Про затвердження Порядку подання заяв про відшкодування збитків, втрат чи шкоди, що завдані агресією Російської Федерації проти України, до Реєстру збитків засобами Єдиного державного вебпорталу електронних послуг» [7] визначає: механізм подання фізичними особами заяв про відшкодування збитків, втрат або шкоди, завданих агресією Російської Федерації, до Реєстру збитків, створеного відповідно до міжнародної угоди; вимоги до заявника

(зокрема, громадянин України, досяг 18 років, власник або співвласник пошкодженого/знищеного об'єкта нерухомого майна); порядок і умови подання заяви через Єдиний державний вебпортал електронних послуг («Дія») або відповідні засоби; перелік об'єктів нерухомого майна, пошкоджених або знищених внаслідок агресії, щодо яких може бути подана заява; додаткові умови: право власності зареєстровано, об'єкт розташований на території України в межах міжнародно визнаних кордонів, пошкодження/знищення сталось після 24.02.2022, відсутність санкцій чи судимості у заявника; технічні зобов'язання відповідальних органів щодо забезпечення функціонування подання заяв через портал. Тобто ця постанова встановлює чіткий електронний механізм і процедуру для заявлення про збитки війни до міжнародного реєстру, що є одним із основних кроків у реалізації компенсаційного процесу.

Отже, правового регулювання компенсації пошкодженого чи зруйнованого майна внаслідок воєнних дій охоплює систему норм національного та міжнародного права, що визначають порядок фіксації збитків, оцінки руйнувань, встановлення підстав і механізмів надання компенсації, суб'єктний склад відповідальних органів, процесуальні гарантії постраждалих та способи захисту їхніх прав.

ЛІТЕРАТУРА

1. Про компенсацію за пошкодження та знищення окремих категорій об'єктів нерухомого майна внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених збройною агресією Російської Федерації проти України, та Державний реєстр майна, пошкодженого та знищеного внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених збройною агресією Російської Федерації проти України: Закон України від 23 лютого 2023 року № 2923-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua>
2. Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України: Закон України № 1207-VII від 15 квітня 2014 року. Відомості Верховної Ради України. 2014. № 26. Ст. 892. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1207-18>
3. Про Єдиний державний демографічний реєстр та документи, що підтверджують громадянство України, посвідчують особу чи її спеціальний статус: Закон України № 5492-VI від 20 листопада 2012 року. Відомості Верховної Ради України. 2013. № 51. Ст. 716. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5492-17>
4. Про одноразову грошову допомогу за шкоду життю та здоров'ю, завдану працівникам об'єктів критичної інфраструктури, державним службовцям, посадовим особам місцевого самоврядування внаслідок військової агресії Російської Федерації проти України: Закон України від 09 грудня 2023 року №3515-IX. Відомості Верховної Ради України. 2023. № 63. Ст. 211. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3515-20>
5. Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо деяких питань відшкодування державою шкоди: Закон України від 25 грудня 2014 року № 64-VIII. Відомості Верховної Ради України. 2015. № 4. Ст. 16. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/64-19>
6. Про затвердження Порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті для забезпечення захисту прав та інтересів України під час урегулювання спорів, розгляду у закордонних юрисдикційних органах справ за участю іноземного суб'єкта та України, під час здійснення заходів, пов'язаних із створенням та впровадженням міжнародних юридичних механізмів відшкодування шкоди, завданої внаслідок міжнародного збройного конфлікту на території України, а також забезпечення представництва України в Європейському суді з прав людини: Постанова Кабінету Міністрів України № 1198 від 5 серпня 2003 року. Офіційний вебпортал Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1198-2003-п>
7. Про затвердження Порядку подання заяв про відшкодування збитків, втрат чи шкоди, що завдані агресією Російської Федерації проти України, до Реєстру збитків, засобами Єдиного державного вебпорталу електронних послуг: Постанова Кабінету Міністрів України № 365 від 29 березня 2024 року. Офіційний вебпортал Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/365-2024-п#Text>